

Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi (FÜHAD)
Cilt: 9, Sayı: 18, Eylül 2022, s. 37-54, ISSN: 2148-2527

Journal of Harput Studies, Vol. 9, Issue 18, September 2022, pp. 37-54

Araştırma Makalesi/Research Article

ELAZIĞ İLİNDE GIDA GÜVENLİĞİNİN İNCELENMESİ¹

Examination of Food Security in the Context of Globalization in Elazığ Province

Yüksel ARIKAN*

İlke Bezen TOZKOPARAN**

Geliş/Received: 23.04.2022

Kabul/Accepted: 27.08.2022

Öz

Küreselleşme süreci ile ortaya çıkan güvenlik sorunları bütün gezegeni etkilemektedir. Bu süreç bağlamında Türkiye’de gıda güvenliğine ilişkin durumların yerel düzeyde nasıl yer aldığı ele alınması gereken konulardandır. Bu çalışma, Türkiye’de Elazığ ili örneği çerçevesinde gıda güvenliğinin yorumlanması ve gıda güvenliği mevzuatlarının uygulamada yürütülmesinin küreselleşme bağlamında araştırılması, incelenmesi ve elde edilen verilerin analizinin yapılması şeklinde oluşturulmuştur. Ayrıca çalışmada Türkiye’de ve Elazığ ilinde gıda güvenliğine dair 2018 ve 2019 yılları arasında yapılan uygulamalar ve çalışmalar sayısallaştırılarak gösterilmektedir. Aynı zamanda Türkiye’de Elazığ ili örneği üzerinden güvenilir gıdaya erişebilme noktasında kaynakların güvenli olup olmadığı ve yeterlilik düzeyi irdelenmeye çalışılmaktadır.

Anahtar sözcükler: *Elazığ, Gıda Güvenliği, Küreselleşme, Türkiye*

Abstract

The security problems that arise with the globalization process affect the whole planet. In the context of this process, how the situations related to food security in Turkey take place at the local level is one of the issues that need to be addressed. This study was formed in the form of researching, examining and analyzing the data obtained in the context of globalization of the interpretation of food security and the

¹ Bu çalışma, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı’nda kabul edilen, aynı başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir ve 24-27 Aralık 2021 tarihleri arasında Çorum’da gerçekleştirilen I.Uluslararası Hitit Güvenlik Çalışmaları Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

* Doktora Öğr., İnönü Üniversitesi, e-posta: yuksel.yol.arikan@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-9829-5788>

** Dr. Öğr. Üyesi, Fırat Üniversitesi, e-posta: ilke@firat.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-1752-0470>.

implementation of food security legislation in practice within the framework of the example of Elazığ province in Turkey. In addition, in the study, applications and studies on food security in Turkey and in the province of Elazığ between 2018 and 2019 are shown by digitizing. At the same time, it is tried to examine whether the sources are safe or not and the level of sufficiency at the point of accessing safe food through the example of Elazığ province in Turkey.

Keywords: *Elazığ, Food Security, Globalization, Turkey*

Giriş

Küreselleşme genel anlamda, uluslararası ticaretin yaygın hale gelmesi, emeğin ve sermayenin hareketliliğinin çoğalması, teknolojinin hızlı bir şekilde değişim göstermesi neticesinde ülkelerin sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi bakımdan birbirleri ile benzeşmeleri olarak tanımlanmaktadır. Küreselleşme olgusunun oldukça geniş bir literatüre sahip ve popüler olmasına karşın bu olgunun kesin bir tanımı yapılamamaktadır. Bu olgunun kavramsal anlamda içeriği ve unsurlarına ilişkin tartışmalar ise hala varlığını sürdürmektedir (Aydemir ve Kaya, 2007: 260-267).

Gıda güvenliği kavramına bakıldığında ise; gıdalarda meydana gelebilecek her tür fiziksel, kimyasal ve biyolojik olarak değişimler, tüm tehditlerden uzak, besinin kendi değerini kaybetmeden tüketime hazır bir şekilde bulunması anlamına gelmektedir (Paçacı, 2019: 7). Buna ilaveten 2003'te Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) açıkladığı bildirmede gıda güvenliği kavramını, vatandaşların sağlığını süregelen ya da kronik bir biçimde tehdit edebilecek bütün tehlikeler anlamında ifade etmektedir (FAO, 2003: 3).

Kişilerin sağlığının korunmasında, bir devletin refahında ve ekonomi alanında güvenli bir biçimde gıdaya ulaşılabilmesi durumu, önemli konulardan biridir. Teknolojik eylemlerin çoğalması, dünyada artış gösteren nüfus oranı ve bundan dolayı mevcut düzenin bozulmaya başlaması, ekonomik yetersizlikler ve eğitim düzeyi düşüklüğü besin sorunlarını da etkilemekte ve gıdanın güvenilir olmasını zorlaştırarak bulunabilmesini ve ona ulaşabilmesini de zora sokmaktadır. Bu bakımdan gıda güvenliğinin temin edilebilmesi de bireylerin sağlığı yönünden kolay olmamaktadır. Şöyle ki geleneksel metottaki gıdanın işlenmesi, bireye sunulma biçimi, tüketicilerin algılarında değişiklikler devletlerin daha sağlıklı ve güvenilir gıda üretimi açısından gıda kanunlarını revize etmelerine yol açmıştır. Gıda güvenliği konusu bu nedenle son zamanlarda oldukça dikkat çeken ve önem arz eden konulardan biri olarak dikkatle ele alınmayı ve incelenmeyi gerektirmektedir (Tayar, 2010: 21). İnsanoğlunun var oluşundan bu yana yeterli düzeyde gıdaların sağlanabilmesi, önemli bir meseledir ve bu varoluştan günümüze

kadarki zaman içinde gıdaya ulaşabilmenin gerçekleştirilmesi en temel meselelerinden biri olmuştur. Şöyle ki bir insan biyolojisinin ihtiyaçlarının hiyerarşisi incelendiğinde besin ihtiyacı, ilk basamakta yer almaktadır. Tüketiciler hangi ülkede yaşıyor olursa olsun, onlar için yüzyıllar geçse bile yiyecek sektörü önemli bir sektör olarak yerini korumayı sürdürecektir. Ancak dünyadaki mevcut rezervlerin günümüzde çok hızlı bir şekilde erimeye başlaması, tarım alanlarının git gide daralması, suların kirliliği ve nüfusun artması ile birlikte gıda sektörü tehlikeye girmeye başlamıştır. Diğer yandan besin üretiminin dışında sağlıklı ve güvenilir gıda olgusu bugünkü hayatın içerisinde önemli bir konumdur (Tayar, 2010: 26).

Piyasalardaki arz ve talep dengesinin korunma çabası, sağlık ve çevre durumuna dair endişelerin artması, üretici ve tüketici fiyat endeksleri, iklim değişikliklerinin neden olduğu ve olabileceği muhtemel olaylar, besinlerin işlenmesinin iyileştirilmesi gibi dünyada birçok faktörün bulunması ile gıda güvenliği öncelikli amaçlar arasında yerini almaktadır (Koç ve Uzmay, 2015: 40). Her bir insanın sağlıklı olabilmesi ve besini alabilmesi açısından yeterli miktarda besine erişebilmenin birincil hakkı olduğu konusuna 1992’de gerçekleştirilen I. Uluslararası Beslenme Konferansı’nda vurgulanmış ve yine 1992 yılı içinde BM Çevre ve Kalkınma Konferansı gıdanın güvenliğini tehdit eden unsurlara karşı devletlerin, hızlı bir biçimde önlem almaları gerektiğini belirtmiştir (Koç ve Uzmay, 2015: 41).

Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisi piramidine bakıldığında insanoğlunun varlığını devam ettirebilmesinde aidiyet, kabul görebilme, başarı, sevgi ve güven duygusu ve benzer ihtiyaçlarını gerçekleştirebilmenin altında yatan şey besin ihtiyacının karşılanmasıdır (Hatık, 2015). Besin kaynaklarının, toprağın varlığında meydana gelen eksilmeler, besinlerin üretiminde ve tüketilmesinde oluşan dengesizlik durumu ve sürekli artan bir nüfusun varlığı da gıdayı, çare bulunması gereken önemli bir mesele haline getirmiştir (Keleş ve diğ., 2012: 139).

FAO, gıda güvenliğine dair dünya çapında dört ana ilke belirlemiştir (Paçacı, 2019: 24). Bu ilkelere bakıldığında sağlanabilirlik, yeterlilik, kabul edilebilirlik ve erişilebilirlik şeklinde oluşturulduğu görülmektedir. İlk olarak sağlanabilirlik ilkesi; ülke düzeyinde, bölge bazında ve küresel çapta esasen her daim herkese yetecek düzeyde gıdanın sağlanabilir olması anlamına gelmektedir. Erişilebilirlik ilkesi, fiziksel ve ekonomik bakımdan her bireyin gıdaya eşit bir şekilde erişebiliyor olması demektir. Bu noktada her bireyin besini alabilmesinde ve ulaşabilme noktasında etkili olan bir piyasa koşulu, fiyat ve gelir-gider politikası hâlihazırda bulunmaktadır (Koç ve Uzmay, 2015: 40). Kabul edilebilirlik ilkesine bakıldığında ise, kişinin onuruna yakışır, kültür yapısına uygun biçimde olan ve kişinin haklarını

tehdit etmeyen gıdaların karşılanması anlamına gelmektedir. Sonuncu olarak yeterlilik ilkesi ise; güvenilir, besleyici özelliğe sahip olan ve çevre bakımından da sürdürülebilir koşullarda üretimi gerçekleştirilen gıdalara ulaşılabilirliğidir.

Gıda güvenliği alanındaki mevcut durum ve sorunlara bakıldığında ise; gıdalarla ilgili olarak birtakım problemlerin meydana geldiği ve bu gıdaların denetimlerinin gerçekleştirilmesine dair yürürlükteki eylemlerden ötürü tüketicilerin güvenilir gıdayla olan ilişkisinin etkilendiği görülmektedir. Güvenilir gıdayla olan tüketicilerin aralarındaki ilişki bağının zarar görmemesi için faaliyetlerdeki gıda denetimlerinin dikkatli bir şekilde gerçekleştirilmesi lazım gelmektedir ve bireyin sağlığının muhafaza edilmesine öncelik sırası verilerek gıdaların daha iyi bir düzeye getirilmesi ve günümüze uygun bir biçimde dönüştürülmesi gerekmektedir. Ayrıca besinlerin denetimlerinin gerçekleştirilmesine dair güven sağlanması, yalnızca tüketiciler için olmamalı tüm insanlara yönelik yapılmalıdır. Bu denetimler neticesinde ise çiftlikten sofraya gıda güvenliği kavramından dünya ülkeleri tarafından bahsedildiği görülmektedir. Bu kavram; güvenilir besinle alakalı olarak çiftlikten evlerdeki sofraya ulaşmaya dek üretimin her bir zincir parçasını yapısında barındıran şekilde ifade edilmektedir (Tayar, 2010: 31-32).

1. Literatür Taraması

Dünyada yaşanan problemlerin ve tehlikelerin artmasıyla beraber gıda güvenliği, tehdit altında karşı karşıya kalmaktadır. Bu bakımdan güvenilir gıdanın sağlanabilmesi ise küreselleşme sürecinde ancak değişik biçimlerde ortaklaşa yapılan işler ve işbirliği ile alınan tedbirler yardımıyla gerçekleştirilecektir (Koç ve Uzman, 2015: 39).

Günümüze bakıldığında beslenme zorluğunun iki biçimde öne çıktığı kabul edilmektedir (Tayar, 2010: 26). Bu zorluklardan ilki; besine erişimin yeteri kadar olmayışı ve bir diğer zorluk ise besin öğelerinin insan sağlığına uygun ve güvenilir olup olmadığına dair yaşanan problemdir. Devletlerin hızla gelişen dünya ile birlikte hayat kalitelerini iyileştirme çabalarının sonucunda gıdaların içeriğine, sağlıklı ve güvenilir olmasına öncelik ve önem vermeye doğru eğilimler gösterilmektedir. Bireylerin en temel gereksinimlerinden biri olarak sağlıklı bir biçimde hayatı devam ettirebilme ve beslenebilme gıda güvenliği sayesinde mümkün hale gelebilmektedir. Bireylerin en doğal ve en tabii hakkı da bu gıda güvenliği olgusudur (Koç ve Uzman, 2015: 41).

Dünya nüfusuna genel olarak bakıldığında yaklaşık %1'inin yetersiz beslendiği görülmektedir. Günümüzün en büyük zorlukları arasında açlığı ve yetersiz beslenmeyi ortadan kaldırmak yer almaktadır (Mcguire, 2015). 2015'ten 2030'a kadarki süreç zarfında Dünya Gıda Programı topluluğu, kişilerin hayatlarını iyileştirebilmek amacıyla küresel çapta amaçlar kararlaştırmışlardır. Bu amaçların temelinde sıfır açlık en başta yer almak üzere, açlığa son verme, güvenilir gıdayı sağlama, beslenmeyi iyileştirme ve sürdürülebilir tarımı teşvik etme yemini bu programın öncelikleri arasında yer almaktadır (WFP, 2012). Bu program ayrıca yardıma gereksinim duyan ülkelerde sosyal ve ekonomik alanda kalkınmanın geliştirilmesi amacıyla gıda yardımı yapmakta, acil durumlarda ve kriz dönemlerinde meydana gelen besin ihtiyacının giderilmesi, BM ve FAO kuruluşlarının önerileri doğrultusunda evrende gıda güvenliğinin sağlanabilmesi hususunda, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri üzerinden yardım faaliyetlerini yürütmekte ve sürdürmektedir (WFP, 2012).

Yine programın İcra Kurulu faaliyetlerine Türkiye ise gözlemci sıfatıyla katılım gerçekleştirmektedir. 1961 yılından bu yana Türkiye programın içinde olmuştur. Türkiye, bağışçı ülkelerin içinde olduğu D listesinin bir üyesi olarak grubun faaliyetlerini gözlemlemektedir. Türkiye, programın kurulunun bütçesine katkı sağlamakla beraber stratejik konumunun avantajından dolayı gıda maddelerinin alımı ve sevkiyatı durumunda sahip olduğu kapasitesinden ötürü de kurul içinde oldukça önemli rol oynamaktadır. WFP, Suriye krizinin yaşanmasıyla birlikte, 2012'de Türkiye'de Suriyelilere yönelik yapılan yardımlar eşliğinde Türkiye'ye yönelik faaliyetlerini 2020-2021 WFP Türkiye Ara Dönem Ülke Stratejik Planı (Turkey Interim Country Strategic Plan) ekseninde devam ettirmektedir. Türkiye, bu programın besin alımlarında 2018'deki sayısal verilere göre ölçü ve değer yönünden kaynak ülke konumunda ilk sırada bulunmaktadır. Bu program, aynı yıl içerisinde Türk tedarikçilerinden 169 milyon Amerikan Doları tutarında 378 bin ton gıdayı satın almıştır (Seçkin, 2020). İnsanlar açlıktan uzakta yaşanılan bir dünya istiyorlarsa şayet, vatandaşların, sivil toplum örgütlerinin, hükümetlerin ve özel sektörün yatırım gerçekleştirme ve geçici olmayan çözümler meydana getirmeleri için bütünlük içinde olmaları icap etmektedir. Açlıkla karşı karşıya kalan insanların ise yaklaşık %75'inin gelişmekte olan ülkelerde yaşadığı beyan edilmiştir (WFP, 2012). Küreselleşme sürecinde bu sebeplerle dünyadaki birçok insanın gıdaya ve suya ulaşabilmesi gündelik hayat mücadelesinin bir parçası halindedir (Poku ve Therkelsen, 2017: 225-231).

Bununla birlikte BM 24 Aralık 2018 tarihinde verilen kararla 7 Haziran 2019 tarihini Dünya Gıda Güvenliği Günü olarak ilan etmiştir. Bu önemli

gün ise o tarihte, gıda güvenliğinin tüm insanların yükümlülüğü ana duygusunu içerecek biçimde kutlanmıştır. Bununla birlikte, veteriner hekimlerin hayvan refahı, sağlığı ve toplumların sağlığı üzerindeki konularda sahip oldukları tecrübeler ve bilgilerle gıda güvenliğinde ve kaliteli gıdaların denetlenmesinde çok büyük bir öneme sahiptirler (TVHB, 2019).

1580 Sayılı Belediye Kanunu, Türkiye’de gıda güvenliğine ilişkin olarak yenilenip ve değişimi sağlanarak gıda mevzuatının temeli atılmıştır (Resmi Gazete, 1930/1580: 15). Ayrıca 1952’de Gıda Maddeleri Tüzüğü’nün yayımlanmasıyla Gıda Kanunu yayınlanmış ve bu kanun 1995’teki 560 sayılı kanun hükmünde kararname çıkıncaya kadarki zaman zarfında tüm gıda sürecini üstlenmiştir. Aynı zamanda sürecin beraberinde birçok gelişme olmuş örneğin; 1995’te 560 sayılı “Gıdaların Üretim, Tüketim ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararname”, bu kararnameye dayanarak 1997’de çıkan Türk Gıda Kodeksi Yönetmeliği, 1998’deki Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Yönetmelik ve 2007’de yayımlanan 2008’deki değişikliklerle hazırlanana Gıda Güvenliği ve Kalitesinin Denetimi ve Kontrolüne Dair Yönetmelik oldukça önem ifade eden diğer gelişmelerin içerisinde yer almaktadır (Resmi Gazete, 1997/560: 35).

Son yönetmelik örneğinde ise gıdalarda meydana gelebilecek olan; fiziksel, kimyasal ve biyolojik olarak oluşabilecek bütün tahribatların önlenmesine ilişkin alınan tedbirlerin tümünü içeren bir gıda güvenliği tanımı yapılmıştır (Resmi Gazete, 2008/560: 5). Türkiye Gıda ve İçecek Sanayi Dernekleri Federasyonu’nun (TGDF) gıda güvenliği tanımına bakıldığında ise; noksansız ve sağlıklı bir gıdanın işlenmesinin yapılması amacıyla gıdaların işlenmesi, korunması ve dağıtılması aşamalarında gerektiği biçimde önlemleri alması ve kurallara uyması olarak ifade edilmektedir (TGDF, 2011).

Yönetmelik içindeki 5. maddede yer alan gıda güvenliği koşullarının özelliklerine bakıldığında; piyasaya sunulacak gıda ve gıdayla teması bulunan maddelerin Türkiye gıda mevzuatına uygunluğu ile beraber güvenilir sayılmayan gıda ve gıda madde ve malzemelerin de vatandaşa sunulmaması, gıdaların kişi sağlığına yararlı ve tüketilmeye uygun olmaması durumunda güvenli kabul edilememesi ibaresi bulunmaktadır. Ayrıca bir gıdanın güvenilir olmasının açıklığa kavuşturulması maksadıyla tüketiciler açısından işlenip, depolanıp, dağıtılması ve satışa sunulması gibi bütün aşamalarda normal kullanım koşullarına uygunluğunun hesaplanmasına ve herhangi bir zararlı etkisinin olma olasılığı bulunan besinlere dair etiket bilgilerinde yer alması ya da besinin içeriğinde bu bilginin bulunması aracılığıyla tüketiciye bildirilmesine dikkat edilmektedir. Bir başka önemli

bir husus ise bir gıdanın kişinin sağlığına herhangi bir tehlikesinin olup olmamasının netleştirilmesinde; gıdayı alan kişilerin sağlığına dair kısa yahut uzun vadede oluşabilecek sonuçlarla onu izleyecek nesillere verebileceği etkiler, bir besinin belirli bir topluluğa özgü üretilmesi durumunda, topluluğun o besine yönelik oluşacak biyolojik duyarlılıkları ve olası tüm toksik etkilerin göz önünde bulundurulmasıdır. Buna ek olarak, bir gıda maddesini tüketicilerin alabilmesi koşulları içinde o gıda maddesinin herhangi bir yabancı madde ve malzemeye temasının bulunup bulunmadığına, bozuk, çürük, kokan ve toksin madde içerip içermediği de incelenmektedir (Resmi Gazete, 2008/560: 5).

Bununla birlikte eğer bir gıda güvenilir değilse, aynı sınıf, parti ya da kümenin bölümü olması durumunda, ayrıntılı incelemeler sonucunda eğer sınıf, parti veya kümenin güvenilir olması üzerine bir kanıt bulunamaması halinde bütün sınıf, parti ya da kümenin güvenilirliği geçersiz sayılmaktadır. Aynı zamanda güvenilir besine ilişkin Türk gıda mevzuatının hükümlerine uygun görülen bir gıda, mevzuat yargılarının kapsamında güvenli kabul edilmektedir (Resmi Gazete, 2008/560: 5).

Aynı zamanda dünyada tüm insanlara yetecek düzeyde bir gıda üretiminin, şayet adil bir biçimde dağılımı yapılmak istenirse var olabileceği, açlığın ve güvenilir kabul edilmeyen gıdanın sadece tek yönlü bir sorun olarak kalmayarak, ekonomik bakımdan da ele alındığında satın almadaki güçlükleri ve gıdaya ulaşabilmenin pek kolay olmadığı da önemli unsurlardandır. Tüketiciler açısından gıdaya olan güvenin tam anlamıyla temin edilmemesindeki sebeplere bakıldığında; hükümetlerdeki siyasi düzenin sürekliliğinin olmaması ve yapısal karışıklıklar gıda kapsamındaki faaliyetleri de sekteye uğratmasında ve faaliyetlerin ilerlemesine engel olduğu görülmektedir (FAO, 2015).

Bununla birlikte Türkiye'deki ortam göz önünde bulundurulduğunda gıda güvenliğinin sağlanabilmesinin önünde birtakım handikapların var olduğu, yapısal ve yönetsel sorunların haricinde siyasi alandaki değişimlerin kısa soluklu bir dönem olarak yapılanmasından kaynaklı, dönemden döneme ve yıldan yıla oluşan fiyat dalgalanmaları, tarımdan alınan verimin azalması tarım dışı iş imkânlarının yeterli seviyede olmayışı yahut bulunmamasından ötürü sınırlı ve belirli olmayan bir gelir, olumsuz etmenler arasındadır (Demiröz, 2011). Aynı zamanda güvenilir gıdanın sağlanabilmesi amacıyla hazırlanan mevzuatın istenilen seviyede olmayışı, kurumlardaki istikrarsızlıklar, denetim ve kayıt dışı yapılan gıda üretimi, kontrol sistemlerinin sistemli olmayışı gibi nedenler güvenilir gıdanın sağlanabilmesinin önündeki siyasi nedenlerdir.

Küreselleşme süreciyle beraber uluslararası düzende ki yiyecek piyasasındaki ticaret artırılmakta, bu yolla besinlerin işlenmesi, korunması, depolanması ve transfer işlemi gibi işlemlerin zamanlamalarında ilerlemeler yaşanmaktadır. Ancak bu faaliyetlerin uygun şartlarda yapılamaması durumunda, yiyeceklerden kaynaklı olarak hastalıkların çevreye yayılışının tespit edilememesi ve önüne geçilememesi durumunda, gıdanın güvenilirliği tehlikeye atılmış olmaktadır.

Kişiler güvenli sayılan gıdaları daha çok tüketebilmek maksadıyla seslerini duyurmaya başlamakta, gıda güvenliğine dair politikaların ve düzenlemelerin yapılmasını devletlerden ve hükümetlerden beklemektedirler. Bu beklentilerin ve vatandaşların istekleri doğrultusunda devlet kanuni uygulamalar yapmış hatta AB ile uyum süreci kapsamındaki kanuni uygulamaların da hız kazanmasına yardımcı olmuştur (Onurlubaş, 2015: 103).

Bu bağlamda Tarım ve Orman Bakanlığı'nın bir çalışması olan Alo 174 Gıda Hattı gibi uygulamalar ise bir başka örnek olmaktadır. Gıda düzenlemelerinde ilgili gelir kaynaklarının, iş alanlarının ve yatırım imkânlarının artırılması amacıyla 2014'te G-20 Liderler Zirvesi ve 2015'teki G-20 Tarım Bakanları Toplantısı'nda gıda güvenliği ve yiyecek konuları ele alınmıştır (Durmaz Dayılar, 2018: 7).

2. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Çalışmanın konusu, Türkiye'deki gıda güvenliğinin mevcut durumu, gıda güvenliği mevzuatının uygulamadaki kullanımının küreselleşme kapsamında Elazığ ili örneğinde incelenmesi ve araştırılmasıdır. Elazığ ili coğrafi konumu sebebi ile birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır ve günümüzde yeni uygulamalarla doğunun örnek şehirlerinden bir tanesidir. Elazığ Valiliği ve İl Tarım ve Orman Müdürlüğü tarafından "Bordo Beyaz Bayrak ve Sertifika" uygulaması ile de diğer tüm illere örnek olarak ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın önemi, küreselleşmenin gıda güvenliğine olan etkilerinin Türkiye'de Elazığ ili örneği üzerinden değerlendirilmesindedir.

Çalışmanın amacını, küreselleşme sonucu gıda güvenliğine ilişkin mevcut durumların ve sorunların neler olabileceği ile beraber Türkiye ve Elazığ ili örneği üzerinden gıda güvenliği değerlendirilmesini ortaya koymak oluşturmaktadır. Ayrıca gıda güvenliği uygulamalarının iyileştirilmesi için gıda güvenliğinde mevzuat ve fiziki alt yapının eksikliklerinin giderilmesi, gıda üreticileri ve tüketicilerinin gıda güvenliği konusunda eğitilmesi için gerekli önlemlerin alınması gerektiği vurgulanmaya çalışılmaktadır.

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Araştırılan konular hakkında bilgi içeren veriler analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Buna ek olarak çalışmada, küreselleşme bağlamında, gıda güvenliği kavramlarını ele alarak tanımlayan ve bu kavramların incelenip değerlendirilmesinde bulunan çeşitli kaynaklardan, raporlardan ve düzenlemelerden yararlanılmıştır. Küreselleşme bağlamında Türkiye'deki gıda güvenliğinin konumunu ve küreselleşmenin gıda güvenliğine etkisini ele alan kaynaklardan da yararlanılmıştır. Türkiye'de ve Elazığ ili özelinde gıda güvenliği ile ilgili 2018 ve 2019 yıllarında yapılan çalışmalar ve uygulamalar sayısallaştırılarak tablolar halinde sunulmuştur.

3. Bulgular ve Tartışma

Türkiye örneğinde, gıda güvenliği yönetim sistemleri mevcut olmasına rağmen var olan sistemlerden kişilerin hangi ölçüde yararlandığı ve sistemin gerçekten işe yarayıp yaramadığı eleştirileri yapılmıştır. Ayrıca Elazığ ili özelinde gıda konusuna ilişkin mevcut uygulamaların güvenliği nasıl etkilendiği incelenmiştir. Türkiye'de gıda ve gıda ile temas edebilen ürün ve malzemelerin imalatı, işlenmesi ve dağıtılması aşamalarının resmi kontrolleri Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Şöyle ki 5996 sayılı yasa çerçevesinde oluşturulan Gıda ve Yemin Resmi Kontrollerine Dair Yönetmelik kapsamında laboratuvar testleri sonucunda taklit ve tağşiş yapılan ürün ve firmaların bilgileri kamuoyuna açıklanmaktadır (Resmi Gazete, 2010/ 5996: 24). Bu uygulamalar doğrultusunda ise insan sağlığının korunması, taklit ve tağşiş neticesinde sektörde oluşabilecek haksız rekabetin önüne geçilmesi, tüketici üzerinden gıda firmaları üzerinde bir kontrol düzeneğinin açığa çıkması ve işletmelerin güvenli gıda üretimi doğrultusunda hareket etmeleri hedeflenmiştir. 2012'de başlatılan bu uygulamayla günümüze kadar yapılan kontroller neticesinde taklit ve tağşiş yapan ya da besin ürünlerine ilaç etken maddesi katıldığı belirlenen 1551 işletmenin ürettiği 3492 adet ürün saptanarak kamuoyuna açıklanmıştır. Türkiye'de 2019 yılsonu itibarıyla toplam 688.159 adet gıda işletmesi bulunmaktadır. Bu işletmelerin 12.788 adedi onay kapsamında (et ve süt işleme tesisleri, süt toplama merkezleri gibi), 675.371 adedi ise kayıt kapsamında faaliyette bulunmaktadır.

Tarım ve Orman Bakanlığına kayıtlı 675.371 gıda işletmesi içinde; 76.215'i üretim yeri, 316.018 satış yeri, 280.138 toplu tüketim yeri olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Türkiye'de 2018 ve 2019 yıllarında 7.004 kontrol görevlisi ile gıda işletmelerine yapılan resmi kontroller, ceza sayısı ve savcılığa yapılan suç duyurusu sayısı aşağıdaki tabloda sunulmuştur (TOB, 2020).

Yıl	Resmi Kontrol Sayısı	İdari Para Cezası Sayısı	Savcılığa Suç Duyurusu Sayısı
2018	1.124.918	18.164	186
2019	1.215.996	16.428	174

Tablo-1: Türkiye’de gıda işletmelerine yapılan resmi kontrol, ceza ve suç duyurusu sayısı

Tablo-1 incelendiğinde Türkiye genelinde 2018 yılına kıyasla 2019 yılında daha fazla resmi kontrol yapılmasına rağmen 2018 yılında daha fazla idari para cezası ve savcılığa suç duyurusunda bulunulduğu görülmektedir.

Türkiye’de 2018 ve 2019 yıllarında gıda işletmelerinin faaliyet alanına göre yurtiçi gıda resmi kontrol sayısı, idari para cezası ve savcılığa yapılan suç duyurusu sayısının dağılımı Tablo-2’de sunulmuştur (TOB, 2020).

YIL	Gıda Üretim Yeri			Gıda Satış Yeri			Toplu Tüketim Yeri		
	Denetim Sayısı	İPC	Suç Duyurusu	Denetim Sayısı	İPC	Suç Duyurusu	Denetim Sayısı	İPC	Suç Duyurusu
2018	180.027	6.277	102	469.280	6.537	51	475.611	5.350	33
2019	193.430	5.726	100	498.743	6.004	44	523.823	4.698	30

Tablo-2: Gıda işletmeleri faaliyet alanına göre yurtiçi gıda resmi kontrol sayısının dağılımı

Tablo-2 incelendiğinde Türkiye’de gıda işletmeleri içerisinde en çok toplu tüketim yerlerinin denetlendiği, en çok idari para cezalarının gıda satış yerlerine verildiği ve en çok suç duyurusunun gıda üretim yerleri ile ilgili yapıldığı görülmektedir.

Vatandaşın sağlığının muhafaza edilmesi ve gıda güvenliğinin sağlanabilmesi amacıyla tek merkezden idare edilen, yapılan şikâyet ve ihbarların sonuçlandırılması ve durumun takip edilmesi için Tarım ve Orman Bakanlığı yapısında Gıda Hattı ALO 174 kurulmuştur. Sistemin işleminde önceliğin tüketicilere verilmesi amacıyla tüketicide bilinçli gıda tüketim alışkanlığı kazandırmak ve tüketicilerin gıda kontrollerinde pasif halde kalmaması sağlanmıştır.

Bu bağlamda 2018 ve 2019 yıllarında ALO 174 Gıda Hattına yapılan başvuru ve başvurular neticesinde idari yaptırımların dağılımı Tablo-3’de sunulmuştur (TOB, 2020).

Tablo-3 incelendiğinde Türkiye’de 2018 yılında gıda hattına yapılan başvuruların tamamının sonuçlandığı, 2019 yılında ise mevcut başvuruların %97’sinin sonuçlandığı görülmektedir.

Yıl	Oluşturulan Başvuru Sayısı	Sonuçlanan Başvuru Sayısı	Cezai İşlem Sayısı
2018	93.191	93.191	3.738
2019	89.667	87.085	3.752

Tablo-3: ALO 174 Gıda Hattına yapılan başvuru ve idari yaptırım sayısının dağılımı

Elazığ ilinde güvenilir gıda arzının sağlanması ve tüketici sağlığının muhafaza edilmesi amacıyla; gıda ve gıda ile temas eden madde ve malzemelerin üretim, satış, toplu tüketim, dağıtım gibi aşamalarındaki tüm resmi kontroller 5996 sayılı “Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanununa” göre Elazığ Tarım ve Orman İl Müdürlüğüne bağlı Gıda ve Yem Şube Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir.

Gıda ve Yem Şube Müdürlüğü görevleri doğrultusunda Tarım ve Orman Bakanlığının belirlediği esasları il düzeyinde yürütmektedir. Başlıca bu esaslar; gıda güvenilirliğinin sağlanarak tüketicilerin ve halk sağlığının korunması için gerekli tedbirleri almak, gıda ile temasta bulunan malzemelerin imalat, işleme ve satış süreçlerindeki resmi kontrolleri ve kayıtlarını yapmak, gıda kalıntılarını izlemek ve kişisel şikâyet ve ihbar hattına gelen şikâyet ve önerileri değerlendirerek gerekli denetleme ve inceleme faaliyetlerini yürütmektir.

Bununla birlikte Elazığ Belediyesi de Tarım ve Orman Bakanlığıyla beraber gıda denetimi faaliyetlerinde önemli vazifeler almaktadır. Yerel yönetimde ise Elazığ Belediyesi Veteriner İşleri Müdürlüğü ve Zabıta Müdürlüğü gıda güvenliğinin sağlanmasında ön planda olmaktadır. Veteriner İşleri Müdürlüğü'nün özellikle de insan sağlığını korumayı, kene, karasinek, sivrisinek gibi zararlılara karşı mücadelede biyosidal ürün kullanmayı amaçlayarak sağlıklı çevre koşullarını kurmaya ilişkin sorumluluğu bulunmaktadır. Ayrıca müdürlük, resmi kurum ve kuruluşlarda dezenfeksiyon faaliyetlerini yürütmekte, kurban kesim ve satış noktalarının hazırlığını ve denetimini yapmakta ve ekmeklerin israf edilmemesine yönelik bayat ekmek toplama kutularıyla hem sokak hayvanlarına hem de besicilik yapan halka katkı sağlamaktadır. Buna ek olarak Zabıta Müdürlüğü'nün görev ve yetkileri içerisinde; cadde, sokak, park gibi alanlarda mevzuata ve sağlığa uygun olmayacak şekilde satış yapan seyyar satıcıları men etmek, buna yönelik olarak yetkili makamların kararlarıyla birlikte zabıta tarafından gerçekleştirilmesi istenilen hizmetler bulunmaktadır. Zabıtalardan ilgili kuruluşlarla beraber ekmek fabrikalarının, fırınların ve diğer gıda üretim yerlerinin sağlık şartlarına uygunluğunun denetlenmesinde ilgili kuruluşların talepleri yönünde hareket etmesi, ekmek gramajını denetlemek ve gerekli kanuni işlemleri gerçekleştirilmesi diğer görevleri içerisinde (Elazığ

Belediyesi, 2021). Bazı il ve ilçe belediyeleri, örneğin kendi yapıları içinde “Halk Ekmek” gibi fırın ürünleri üreten işletmeleri kurmada ya da mezbaha yahut kesimhane kurulmasına ve faaliyete geçirilmesinde halk sağlığının da göz önünde bulundurularak vatandaşlara uygun fiyatla ve güvenilir gıdaların sunulmasına katkıda bulunmaktadır.

Elazığ’da gıda denetimlerini gerçekleştiren gıda ve yem şubesinde 28 personel görev yapmaktadır. Mevcut personellerin dağılımı incelendiğinde; 9’u Gıda Mühendisi, 8’i Veteriner Hekim, 4’ü Ziraat Mühendisi, 3’ü Su Ürünleri Mühendisi, 3’ü tekniker ve 1 kişi de Kimya Mühendisi olarak görev yapmaktadır (Elazığ TOİM, 2019).

Türkiye genelinde ve Elazığ ilinde 2019 yılında faaliyet gösteren gıda işletmelerinin tür ve sayısı ve genel toplam içerisindeki payı Tablo-4’de sunulmuştur (Elazığ TOİM, 2019).

İşletme Türü	Türkiye	Elazığ	Toplam İçindeki Payı (%)
Gıda Üretim Yerleri	76.215	655	0,86
Gıda Satış ve Toplu Tüketim Yerleri	599.156	4.123	0,69

Tablo-4: Türkiye ve Elazığ İlinde faaliyet gösteren işletmelerin dağılımı

Tablo-4 incelendiğinde Türkiye genelinde faaliyet gösteren 675.371 adet gıda işletmesinin %0,71’i Elazığ ilinde bulunmakla birlikte bu işletmelerin büyük bir kısmını gıda satış ve toplu tüketim yerlerinin oluşturduğu görülmektedir.

Elazığ ilinde 2018-2019 yıllarında faaliyet gösteren gıda işletmelerinin sayısı ve dağılımı Tablo-5’de sunulmuştur (Elazığ TOİM, 2019).

Tablo-5 incelendiğinde Elazığ ilinde faaliyet gösteren işletmeler içerisinde yüzde dağılım olarak en fazla gıda satış ve toplu tüketim yerleri olduğu bunu gıda üretim yerlerinin takip ettiği görülmektedir. Tabloda ayrıca 2018 yılına kıyasla 2019 yılında faaliyet gösteren toplam işletme sayısında artış olduğu görülmekle beraber bu artışın asıl nedeninin ağırlıklı olarak gıda satış ve toplu tüketim yerleri sayısındaki artıştan kaynaklandığı görülmektedir.

Resmi denetim ve kontroller her yıl rutin numune alma prosedürlerinin yanı sıra Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) ve Alo 174 Gıda hattına yapılan şikâyet ve ihbarlar yönünde gerçekleştirilmektedir. Riske

Dayalı Denetim Sıklığının Belirlenmesi Prosedürü kapsamında denetimlerin yoğunluğu tespit edilerek riskin olduğu durumda sıklaşmaktadır (Elazığ TOİM, 2019).

İşletme Türü	2018		2019	
	İşletme Sayısı	Yüzde	İşletme Sayısı	Yüzde
Gıda Üretim Yerleri	645	13,89	655	13,71
Gıda Satış ve Toplu Tüketim Yerleri	3.998	86,11	4.123	86,29
TOPLAM	4.643	100,00	4.778	100,00

Tablo-5: Elazığ ilinde 2018-2019 yıllarında faaliyet gösteren gıda işletmelerinin sayısı ve dağılımı

Bu faaliyetler dâhilinde şikâyet değerlendirme görevlileri tarafından Elazığ ilinde 2018 yılında yapılan denetim ve işletme başına denetim sayısı Tablo-6'da sunulmuştur (Elazığ TOİM, 2019).

İşletme Türü	2018			2019		
	Denetim Sayısı	İşletme Sayısı	İşletme Başına Denetim Sayısı	Denetim Sayısı	İşletme Sayısı	İşletme Başına Denetim Sayısı
Gıda Üretim Yerleri	1.104	645	1,71	932	655	1,42
Gıda Satış ve Toplu Tüketim Yerleri	3.929	3.998	0,98	4.137	4.123	1,00
TOPLAM	5.033	4.643	1,08	5.069	4.778	1,06

Tablo-6: Elazığ ilinde 2018 ve 2019 yıllarında gıda işletmelerine yapılan denetim ve işletme başına denetim sayısı.

Tablo-6 incelendiğinde 2018 ve 2019 yıllarında Elazığ ilinde gıda satış ve toplu tüketim yerlerine kıyasla gıda üretim yerlerinin daha sık denetlendiği diğer taraftan 2018 yılına kıyasla 2019 yılında gıda satış ve toplu tüketim yerlerinin de sık denetlendiği görülmektedir.

Elazığ ilinde gıda denetimleri kapsamında 2018 ve 2019 yıllarında işletmelere verilen ceza sayısı, miktarı ve işletme başına düşen ceza miktarı Tablo-7'de sunulmuştur (Elazığ TOİM, 2019).

İşletme Türü	2018			2019		
	Ceza Miktarı (TL)	Ceza Sayısı	Ceza Başına Miktarı (TL)	Ceza Miktarı (TL)	Ceza Sayısı	Ceza Başına Miktarı (TL)
Gıda Üretim Yerleri	75.625	9	8.403	71.702	8	8.963
Gıda Satış ve Toplu Tüketim Yerleri	464.556	47	9.884	440.453	48	9.176
TOPLAM	540.181	56	9.646	512.155	56	9.146

Tablo-7: Elazığ ilinde 2018 ve 2019 yıllarında işletmelere verilen ceza sayısı, miktarı ve işletme başına düşen ceza miktarı

Tablo-7 incelendiğinde gıda üretim yerlerine kıyasla gıda satış ve toplu tüketim yerlerine daha çok ceza yazıldığı görülmekle birlikte 2019 yılına kıyasla 2018 yılında işletmelere verilen ceza miktarının daha fazla olduğu görülmektedir.

Gıda işletmelerinde en çok ihlal edilen kurallar sonucu 5996 sayılı “Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanununa” göre en sık verilen cezaların içeriği, işletmelere uygulanacak yaptırımlar ve idari para cezası miktarı Tablo-8’te sunulmuştur (Elazığ TOİM, 2019).

Ceza Maddesi*	Suç	Yaptırım	İPC**
40/a	İnsan tüketimine uygun olmayan gıda üretimi	-Ürünler masrafi sahibine ait olmak üzere piyasadan toplatılır.	-
40/d	Gıda kodeksine aykırı gıda, gıda ile temas eden madde ve malzeme üretmek, işlemek, piyasaya arz etmek.	-Ürünler insan sağlığı için tehlike oluşturuyorsa masrafları sorumlusuna ait olmak üzere toplatılıp mülkiyeti kamuya geçirilir.	27.877 TL Aykırılık sadece etiket bilgilerinde ise 13.934 TL

* 5996 sayılı kanuna ait ceza maddeleri

** İdari para cezası

40/j	Piyasaya arz edilecek gıda/yem izlenebilirlik için uygun etiket bilgilerini içermemesi	-Etiket bilgileri uygun hale getirilinceye kadar satışa izin verilmez.	5.570 TL
			Fiilin aynen tekrarı halinde 27.877 TL
41/a	Hijyen esaslarına aykırı hareket etmek	-	Birincil Üretim Yeri 2.781 TL
			Perakende Satış Yerleri 5.570 TL
			Diğer İşyerleri 13.934 TL
	Gıda işletmecisi gıdaların üretimi, işleme ve dağıtımı sırasında tehlike analizi, kritik kontrol noktalarına dayanan gıda/yem güvenilirliği sistemini kurmak ve uygulamak zorundadır.	-	5.570 TL

Tablo-8: En sık verilen cezaların içeriği, işletmelere uygulanacak yaptırımlar ve idari para cezası miktarı

Tablo 8 incelendiğinde gıda denetimlerinde idari para cezalarının yanı sıra, ürüne el konulması, piyasadan toplatılması ve Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunulmasına kadar giden yaptırımlar uygulanarak gıda güvenliği ve halk sağlığının muhafaza edilmesi hedeflenmiştir.

Elazığ'da yapılan denetimlerinin yanı sıra gıda üreten işletmelerin gıda güvenliği konusunda daha hassas davranmalarını teşvik etme maksadıyla Elazığ Valiliği ve İl Tarım ve Orman Müdürlüğü'nce "Bordo Beyaz Bayrak ve Sertifika" uygulaması gerçekleştirilmektedir. Bu sertifika uygulamasında teknik ve hijyenik bakımdan gıda mevzuatında belirtilen asgari kuralların üstünde, özel önem veren, güvenli ve kaliteli hizmet sunan toplu tüketim yerlerinin bordo beyaz bayrak uygulaması kapsamında sertifikalandırarak taltif etmek, kamuoyuna tanıtmak suretiyle sektördeki faaliyet gösteren diğer işletmelerde de bu konuda farkındalık oluşturulması hedeflenmiştir (Elazığ TOİM, 2020). Gerçekleştirilen denetleme ve kontroller sonucuna Bordo Beyaz Bayrak ve sertifika almaya hak kazanan işletmeler üç yıl süreyle bu ödülü kullanabilmektedir.

Sonuç

Sonuç olarak bu çalışmada küreselleşme sürecinin gıda güvenliğine karşı devam etmekte olan etkileriyle beraber dünyanın küreselleşmesi yerel bir örnek verilerek yerelleşmeyi de yanında getirdiğine dikkat çekilmek istenmiştir. Şöyle ki yerelleşme eğilimlerinin açığa çıkmasına imkân veren küreselleşmeyle birlikte beliren oldukça önem arz eden konular içerisinde bulunan gıda güvenliğinin, yalnızca evrensel bağlamda değil yerel düzeyde de yol kat edilerek yeterli ve sağlıklı gıdanın bulunabilmesi konusunda dünyaca etkilenmiş olunan Covid-19 pandemisi sonucunda görülen odur ki; insanoğlunun iyiliği ve sağlıklı kişilerin var olabilmesinde güvenilir gıdanın sağlanabilmesi gerektiridir.

Bununla beraber, verimli ve etkili bir hizmetin verilebilmesinde başat öge olarak yerel yönetimlerin gıda güvenliği alanında daha da büyük paya ve öneme sahip olduğu gerçeği aşikârdır. Günden güne teknolojik ilerlemelerin yaşanmasıyla birlikte ne gibi besinlerin üretildiği, üretilenlerin hangi ortamda, hangi biçimde gerçekleştirildiği ve hangi tür gıdalarla beslenildiğini konusunun artık insanoğlunun kendi rızasındaki seçimleri olmadığı, küresel gıda, tarım politikaları ve uygulamalarının etkisiyle gündelik hayatta sıkça rastlanılmaktadır.

Bu bakımdan gıda güvenliğinin önemli bir parçası da denetim ve kontrol faaliyetleridir. Türkiye’de bu husustaki kamu otoritesi Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı olarak çalışan Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü gıda üretimi, satışı ve toplu tüketim mekânlarının düzenli bir şekilde denetimini gerçekleştirmektedir. Usulüne uygun şekilde davranmayan işletmelere denetimler sonucunda idari para cezası verilmekle beraber insan sağlığını tehlikeye sokan mevzularda ise savcılığa suç duyurusunda bulunulmaktadır. Denetimler dışında ayrıca tüketicilerin gıdayla ilgili ihbar ve şikâyetleri Alo 174 gıda hattı aracılığıyla takibi sağlanarak tüketicide güvenli gıda algısının oluşturulması hedeflenmiştir.

Bir başka taraftan gerçekleşen kontroller ve denetimler sonucunda taklit ve tağşiş neticesinde insan sağlığını tehdit eden işletmeler ve bu işletmelere ilişkin markalar belirli aralıklarla kamuoyuna ilan edilmektedir. Bununla beraber Türkiye’nin, daha sağlıklı bir şekilde işleyen, üretimin planlı ilerletilmesini teşvik eden ve güvenilir gıdayı uzun vadede sağlamayı amaçlayan politikaları hayata geçirmesi gerekmektedir. Aynı zamanda sağlıklı gıdaların sağlanabilmesinin güvence altına alınması esasen bütün dünyaya ilişkin ülke sınırlarını aşabilen bir yükümlülük olmaktadır.

Bundan dolayı küreselleşme süreciyle birlikte güvenilir gıdaya erişimin güçleşmesinden ve bu güçlüğü git gide artmasından ötürü gerekli tedbirler sadece geçmişteki sağlanmaya çalışılan AB standartları ile kalmayıp, yalnızca hükümetlerin eline bırakılmadan bütün herkesin bu sorumluluğu üstlenip önemli roller alarak, tüketici olarak gıda konusunda bilinçlenmenin zaruri olduğunun bilincine ulaşılmalıdır. Bu bakımdan yapılan çalışma ile küreselleşme sürecinin gıda üzerinde oluşturduğu etkilerle Türkiye’de kısa ve uzun vadede toplumun yüz yüze geleceği olumlu ya da olumsuz sonuçları ile güvenli gıdaya ulaşılma noktasında Elazığ ilinin küreselleşen dünyada geri planda kalmadığı tespit edilmiştir.

Kaynakça

AYDEMİR, C. ve KAYA, M. (2007), “Küreselleşme Kavramı ve Ekonomik Yönü”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Düzce, Cilt: 6, Sayı: 20, s.260-282.

DEMİRÖZÜ, B. (2011), Yükselen Gıda Fiyatları Baskısındaki Gıda Güvencesi ve Gıda Güvenliği, Erişim: <http://www.dunyagida.com.tr/kose-yazisi/yukselen-gida-fiyatları-baskısındaki-gıda-güvencesi-ve-gıda-güvenliği/1019>. Erişim Tarihi: 18 Mayıs 2020.

DURMAZ DAYILAR, Ö. (2018), *Gıda Güvenliği Kavramı Bilinç Düzeyinin Belirlenmesi Yüksek Lisans Tezi*, Konya: Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

ELAZIĞ BELEDİYESİ. (2021), Elazığ Belediyesi Müdürlükleri, Erişim: <https://www.elazig.bel.tr/mudurlukler/>. Erişim Tarihi: 24 Ocak 2021.

ELAZIĞ TOİM. (2019), Elazığ Tarım ve Orman İl Müdürlüğü 2019 yılı Brifingi, Erişim: <https://elazig.tarimorman.gov.tr/Menu/30/Tarimsal-Istatistikler>. Erişim Tarihi: 12 Haziran 2020.

ELAZIĞ TOİM. (2020), Güvenilir ve Kaliteli Hizmet Sağlayan Toplu Tüketim Yerlerinin Teşvik Edilmesine Yönelik Bordo Beyaz Bayrak Uygulama Genelgesi, Elazığ Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, Erişim: <https://elazig.tarimorman.gov.tr/bordobeyaz/Belgeler/BORDO%20BEYAZ/ELAZIGBORDOBAYRAKGENELGE29.07.2016.pdf>. Erişim Tarihi: 22 Haziran 2020.

FAO. (2003), Food and Agriculture Organization of the United Nations, Assuring Food Security and Quality Guidelines for Strengthening National Food Control Systems, Erişim: <http://www.fao.org/3/a-y8705e.pdf>. Erişim Tarihi: 17 Mayıs 2020.

FAO. (2015), The State of Food Insecurity in the World, Meeting the 2015 International Hunger Targets: Taking Stock of Uneven Progress, Erişim: <http://www.fao.org/3/a-i4646e.pdf>. Erişim Tarihi: 18 Mayıs 2020.

HATIK, S. (2015), İklim Değişikliğinin Gıda Güvenliğine Etkileri; Türkiye, AB ve Uluslararası Örgütler (BM Kuruluşları) Nezdinde Atılan Adımlar AB Uzmanlık Tezi, Ankara: T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı.

KELEŞ, R., HAMAMCI, C. ve ÇOBAN A. (2012), Çevre Politikası, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.

KOÇ, G. ve UZMAY, A. (2015), “Gıda Güvencesi ve Gıda Güvenliği: Kavramsal Çerçeve, Gelişmeler ve Türkiye”, Tarım Ekonomisi Dergisi, Cilt: 21, Sayı: 1, s.39-48.

MCGUIRE, S. (2015), “FAO, IFAD, and WFP. The State of Food Insecurity in the World 2015: Meeting the 2015 International Hunger Targets: Taking Stock of Uneven Progress. Rome: FAO, 2015”, Advances in Nutrition an International Review Journal, Cilt: 6, Sayı:5, s.623-624.

ONURLUBAŞ, E. (2015), *Tüketicilerin Gıda Güvenliği Konusunda Bilinç Düzeylerinin Ölçülmesi: Tokat İli Doktora Tezi*, Ankara: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

PAÇACI, G. (2019), *Dünya’da ve Türkiye’de İklim Değişikliği Kaynaklı Gıda Güvenliği Sorunu Yüksek Lisans Tezi*, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

POKU, N. H. ve THERKELSEN, J. (2017), Küreselleşme, Kalkınma ve Güvenlik, (Ed.: A. Collins), Çağdaş Güvenlik Çalışmaları, Röle Akademik Yayıncılık, İstanbul, s.225-231.

RESMÎ GAZETE (1930), 1580 Sayılı Belediye Kanunu, (1930, 14 Nisan), Resmi Gazete (Sayı 1471).

RESMÎ GAZETE (1997), 560 Sayılı Türk Gıda Kodeksi Yönetmeliği, (1997, 16 Kasım), Resmi Gazete (Sayı 23172).

RESMÎ GAZETE (2008), 5179 Sayılı Gıda Güvenliği ve Kalitesinin Denetimi ve Kontrolüne Dair Yönetmelik, (2008, 2 Haziran), Resmi Gazete (Sayı 27009).

RESMÎ GAZETE (2010), 5996 Sayılı Gıda ve Yemin Resmi Kontrollerine Dair Yönetmelik, (2010, 11 Haziran), Resmi Gazete (Sayı 27610).

SEÇKİN, B. (2020), Dünya Gıda Programı 59 Yıldır Açlıkla Mücadele Ediyor, Erişim: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dunya-gida-programi-59-yildir-aciklikla-mucadele-ediyor-/2001355>. Erişim Tarihi: 05 Şubat 2022.

TAYAR, M. (2010), Gıda Güvenliği, T.C. Marmara Belediyeler Birliği Yay. İstanbul.

TGDF. (2011), Çiftlikten Çatala Gıda Güvenliği, Erişim: <https://www.tgdf.org.tr/wp-content/uploads/2016/06/gida-guvenligi-raporu-2011.pdf>. Erişim Tarihi: 04 Şubat 2022.

TOB. (2020), Tarım ve Orman Bakanlığı Merkez Birimler, Erişim: <https://www.tarimorman.gov.tr/Sayfalar/Birimler.aspx>. Erişim Tarihi: 24 Ocak 2020.

TVHB. (2019), 7 Haziran Dünya Gıda Güvenliği Günü, Erişim: <https://tvhb.org.tr/2019/06/06/7-haziran-dunya-gida-guvenligi-gunu/>. Erişim Tarihi: 14 Temmuz 2020.

WFP. (2012), World Food Programme, Who are the Hungry?, Erişim: <https://www.wfp.org/zero-hunger>. Erişim Tarihi: 04 Temmuz 2020.